

CONFLICTE INTERETNICHE ÎN AFRICA ÎN ULTIMA TREIME A SECOLULUI XX

Stelian CULEA, lector universitar

Summary

This article analyses the main causes that have triggered a great tragedy in Tropical Africa. The fight for power and resources between the Hutu and Tutsi ethnic groups in Rwanda has caused a great war, involving several African countries. As a result of this bloody conflict, millions of people were killed, wounded, and escaped to other countries.

După terminarea „războiului rece”, în Africa Tropicală au avut loc conflicte interetnice sângeroase între etniile hutu și tutse, jertfe ale cărora au fost de la 800000 până la 1 milion de oameni: femei, copii, bătrâni, bărbați [1, p. 5; 3, 5, 6].

Să analizăm cauzele izbucnirii, desfășurării și consecințele acestei mari tragedii umane care a afectat un șir de țări africane: Rwanda, Burundi, Uganda, RD Congo.

Deși vorbesc aceeași limbă și au aceleași tradiții, conflictul dintre aceste două etnii nu era ceva nou. Permanent au existat neînțelegeri între majoritarii hutu și minoritatea tutsi, îndeosebi ele agravându-se în perioada colonială. Etnia tutsi a reprezentat clasa conducătoare, regii și conducătorii provenind din rândurile ei. Colonizatorii belgieni au considerat etnia tutsi ca fiind mai superioară, oferindu-le servicii mai bune în administrația colonială și asigurându-le o educație mai avansată. În 1935 autoritățile belgiene au introdus buletine de identitate, ceea ce a alimentat și mai mult conflictul etnic existent. După cel de-al Doilea Război Mondial, Belgia a continuat să conducă Rwanda, cu mandat din partea ONU, dar a renunțat la susținerea oferită anterior etnicilor tutsi.

În legătură cu decesul regelui Mutara III, în iulie 1959, s-a răspândit zvonul că a fost otrăvit de belgieni. Aristocrația tutsi nu a mai consultat administrația tutelară belgiană și l-a desemnat rege pe

fratele mai mic al defunctului. Urmare a acestor evenimente, conflictul dintre belgieni și tutsi se agravează și liderii hutu profită de aceasta, declanșând la 1 noiembrie 1959 o răscoală de amploare. Răsculații hutu dădeau foc așezărilor tutsi, le distrugeau bunurile și le masacrau familiile. În rezultatul acestor evenimente dramatice majoritarii hutu preiau puterea. Monarhia este abolită, și la 1 aprilie 1962 țara se declară Republică independentă, sub conducerea lui G. Kayibanda. Timp de cinci ani a continuat pogromul antitutsi, în rezultatul căruia populația tutsi s-a micșorat substanțial.

După obținerea independenței, în Rwanda¹ a fost format guvernul constituit majoritar din etnia hutu, care alcătuia 85% din populația țării [5]. Dacă în perioada precolonială și colonială, etnia minoritară tutsi domina situația în țară, deținând poziții cheie în administrația colonială și poliție, în noile condiții, etnia tutsi, treptat, a fost înlăturată de la putere, iar elita ei – de la bogățiile țării, ceea ce a provocat agravarea relațiilor dintre aceste două grupe etnice. În anii '70-80 președintele a rezistat presiunilor radicalilor hutu, ulterior, însă, la începutul anilor '90 el cedează acestor presiuni și Acordul de la Arusha (Tanzania) din 4 august 1993, care prevedea ca 40% din efectivele armatei să provină din etnici tutsi, corpul ofițeresc să fie la paritate hutu-tutsi, iar câteva posturi guvernamentale importante să fie atribuite etniei minoritare, nu este pus în practică, ceea ce a agravat și mai mult situația internă.

În afara hotarelor țării, refugiații tutsi au format Frontul patriotic din Rwanda (FPR), condus de Paul Kagame, care, fiind suținut de Uganda, în 1990 invadează Rwanda, dând naștere unui război civil [3, 5]. Aceasta nu a fost pe placul extremiștilor hutu și a gărzii prezidențiale.

Maltratarea etniei tutsi în Rwanda atinge apogeul în perioada 7 aprilie – iulie 1994 și s-a declanșat, după ce la 6 aprilie 1994 avionul

¹ În anul 1991 populația Rwandei constituia 8,1mln. locuitori, iar teritoriul – 26,3 mii km².

în care se aflau președinții Rwandei și Burundi, ambii etnici hutu, s-a prăbușit în condiții neclare lângă capitala Kigali [2, p.68; 3]. În perioada acestui genocid au fost omorâți 700-800 mii tutsi și hutu moderați [1, p. 6; 2, p. 69; 3, 5].

La 4 iulie detașamentele FPR ocupă capitala Kigali. Se formează așa-numitul guvern al unității naționale și genocidul contra tutsi încetează. De data aceasta aproximativ 1 mln. de etnici hutu părăsesc țara, refugiindu-se în Zair². Din această țară, detașamentele hutu încep să atace Rwanda. Situația se mai complică, fiindcă etnicii hutu în Zair se ciocnesc cu etnicii locali tutsi, care se solidarizează cu compatrioții lor din Rwanda. Dictatorul Zairului, Mobutu, îi susține pe hutu contra tutsi. În așa mod, în conflict sunt atrase mai multe țări. După încetarea conflictului interetnic în Rwanda, ONU, în toamna anului 1994, a creat Tribunalul internațional pentru judecarea celor ce s-au făcut vinovați de genocid. În Rwanda aproximativ 400 de persoane au fost condamnate la pedeapsa capitală, pentru participare la genocidul din 1994. Situația în Rwanda, însă, continua să fie destul de complicată. După 1994, președinte formal al țării era reprezentantul hutu, Paster Bizumungu. Real, însă, puterea era controlată de militarii tineri majoritari tutsi, liderul lor fiind P. Kagama. În aprilie 2000, el, formal, devine președinte și declară că va fi președinte pentru ambele etnii. În opinia cercetătorului Vasiliev A., genocidul s-a putut întâmpla și din cauza pasivității marilor puteri occidentale, deși, în acea perioadă, în Rwanda, se afla staționată o misiune de pace, sub egida Națiunilor Unite.

Aproape, conform aceluiași scenariu, dar cu mai puține jertfe ca în Rwanda, dar tot semnificative, derulau evenimentele în țara vecină, Burundi, care, de șapte ani, era sfâșiată de război civil. Ca și în Rwanda, în această țară, hutu constituie aproximativ 85%, iar tutsi 15% [1, p. 7]. Omorurile în masă și loviturile de stat au început de la declararea independenței în anul 1962. Reglementarea pașnică a

²Actuala Republică Democrată Congo

acestui conflict ar fi fost posibilă numai prin refuzul minorității tutsi de la monopolul puterii în țară.

De la începutul războiului civil în 1993 până în anul 2000, în această țară, cu 6,2 mln. locuitori, jertfele au depășit cifra de 200 mii oameni [1, p. 7].

Peste 1,2 mln. au devenit refugiați și strămutați cu locul de trai. Situația militară intrase în impas. Armata nu era capabilă să ia situația sub control. Răzvrățiții aveau legături cu luptătorii hutu din Rwanda și Kongo (Kinshasa) și erau susținuți și în alte țări vecine.

Președintele Burundi, Pierre Buyoya, 1987-1993, se afla într-o situație delicată – între opoziția hutu, înarmată, și extremiștii tutsi, care nu doreau ca armata să piardă caracterul monoetnic.

În 1993 președinte-hutu al țării a fost ales legal Melihior Ndaide. Atunci a fost realizat principiul „un om, un vot”, despre care anterior declarase fostul președinte al RSA, N. Mandela. Aceasta însemna că puterea trece în mâna majorității hutu. Dar, militarii, în octombrie 1993, l-au asasinat pe președinte. Ca răspuns, activiștii hutu au omorât 50 mii tutsi, iar armata, ca răzbunare, a omorât 50 mii hutu și în 1996 îl readuc la putere pe P. Buyoya [1, p. 7].

În situația creată s-a considerat că introducerea principiului „un om, un vot” ar fi însemnat continuarea războiului civil. De aceea era necesar de creat un sistem de alternare a puterii între hutu și tutsi, înlăturându-i pe extremiștii ambelor etnii. În rezultatul acestor evenimente, N. Mandela a reluat, ca mediator, tratativele între hutu și tutsi.

O altă țară care a avut de suferit de pe urma acestui conflict a fost actuala RDC (fosta Zair), cu o populație de 42 mln. oameni, care devine jertfa propriilor bogății. Timp de 32 de ani președintele-dictator, Mobutu Sese Seko, a jefuit țara cu adepții săi și a adus-o în pragul falimentului economic. În anii 1979, 1989, 1992 răscoalele împotriva dictatorului au fost înăbușite în sânge. În anii „războiului rece”, SUA și aliații săi l-au susținut pe Mobutu. De pe teritoriul țării, era asigurată cu armament gruparea de opoziție din Angola,

UNITA, care lupta împotriva guvernului prosovietic din Angola. Odată cu sfârșitul „războiului rece”, regimul lui Mobutu devine o povară și pentru foștii lui susținători. În 1997, fostul lider partizan, *L. D. Kabila*, începe lupta cu succes pentru putere împotriva lui Mobutu.

Aliați ai lui Kabila devin tutsi și de asemenea guvernele Ugandei și Rwandei. În Zairul de est, unde erau bazele lui Kabila, s-au refugiat luptătorii hutu din Rwanda, iar cu ei și sute cu mii de compatrioți civili. Detașamentele înarmate hutu continuau să atace Rwanda, condusă de tutsi. Ei îi atacau și pe tutsi în provincia Kivu a Zairului. Relațiile lui Mobutu cu tutsi erau dușmănoase, iar cu hutu, prietenești. În ajutor lui Kabila îi vin trupele regulate din Rwanda și Uganda, și unități ale armatei din Burundi. Diverse grupări politice din provincia Kivu s-au unit în alianța Forțelor Democratice pentru eliberarea Zairului, sub conducerea lui Kabila. Peste câteva luni regimul lui Mobutu cade, iar Kabila ocupă Kinshasa, se proclamă președinte și redenumeste țara R.D.C.

În ajunul victoriei, Kabila a dus tratative cu reprezentanții corporațiilor anglo-americane, belgiene, sud-africane, care dobândeau, în țară, aur, diamante etc.

Kabila, de mai multe ori, declarase că este de acord să colaboreze cu capitalul occidental. Apusul dorea crearea în R.D.C. a unui superconsorțiu pentru extragerea aurului, diamantelor, cuprului, uraniului, zincului etc. Kabila, însă, nu se grăbea să deschidă ușile pentru corporațiile apusene. Tot mai des, public, el condamna imperialismul, se pronunța în apărarea bogăției naționale a țării de jefuire, ceea ce duce la înrăutățirea relațiilor cu apusul. Venit la putere cu ajutorul tutsi, Kabila nu stopează răfuielele lor cu hutu, inclusiv și cu refugiații civili din Rwanda, ceea ce scade popularitatea lui în apus. Totodată se va destrăma și alianța lui Kabila cu tutsi și care încep să ocupe tot mai multe posturi de stat în administrație și armată.

La 27 iunie 1998 el declară că expulzează din țară toți străinii, îndeosebi militari și funcționari civili-tutsi și dizolvă unitățile armatei congoleze, care erau completate cu persoane străine. Aceasta a fost o insultă adusă conducătorilor Rwandei și Ugandei, care l-au ajutat să vină la putere.

La începutul lunii august 1998 în țară a izbucnit o răscoală antiguvernamentală, care a fost susținută de unități ale armatelor din Uganda, Rwanda și Burundi [1, p. 9].

Ajutor, însă, lui Kabila, îi acordă Angola, care speră să blocheze bazele UNITA³ în R.D.C. Unitățile armatei angoleze, bine echipate și disciplinate, au înăbușit rezistența răsculaților în apropiere de capitală și în provinciile de vest. În aceste operațiuni militare, ajutor militar, lui Kabila, i-au mai acordat Zimbabwe și Namibia. Șapte țări africane i-au acordat R.D.C. susținere diplomatică [1, p. 9].

În aprilie 1999 R.D.C., Zimbabwe, Angola și Namibia au semnat un acord despre lupta comună cu agresorii externi și răzvrățiții.

Către mijlocul anului 1999, sub controlul Kinshasa se afla numai o jumătate din teritoriul țării. În noua situație Kabila încurajează acțiunile detașamentelor înarmate ale hutu contra tutsi, iar guvernele Rwandei și Burundi s-au folosit de prezența hutu, pe teritoriul R.D.C., pentru a îndrepta intervenția lor în această țară.

În iunie 1999 conducerea țării s-a adresat Judecătoriei Internaționale de Haga cu cerința de a considera Rwanda, Uganda și Burundi agresori. Țările apusene au declarat că recunosc invariabilitatea hotarelor R.D.C., însă Franța a avut o poziție deosebită, care presupunea schimbarea hotarelor țării. Situația în țară continuă să fie instabilă. Rwanda declară că nu-și va retrage trupele din R.D.C. până când luptătorii hutu nu vor fi dezarmați, ceea ce va

³ UNITA – organizație de opoziție, care luptă împotriva regimului prosovietic din Angola.

garanta securitatea hotarelor Rwandei. În rezultatul războiului de doi ani, în R.D.C. au fost omorâți sau au murit de foame și boli aproximativ 1,7 mln. oameni, încă 1 mln. au fost răniți, peste 2 mln. și-au părăsit locurile de trai, aproximativ 0,5 mln s-au refugiat în țările vecine [1, p. 11].

În încheiere, menționăm că împărtășim opinia cercetătorului, Vasiliev A., care consideră că o parte a vinei pentru tragicele evenimente, prin care au fost nevoite să treacă popoarele din această regiune a Africii, o poartă comunitatea internațională. În perioada colonială, europenii au divizat continentul african în țări, hotarele cărora au fost trasate arbitrar, luând în considerație interesele metropolelor, care acționau după principiul dezbină și domină. În rezultatul acestor acțiuni, o etnie sau alta, care până atunci locuia compact pe un anumit teritoriu, a fost divizată și inclusă în hotarele mai multor țări vecine. Folosind contradicțiile dintre diferite grupări etnice, colonizatorii își asigurau interesele lor.

Bibliografie

1. Васильев, А., Большая африканская война. В чем ее причины, можно ли ее остановить? // Азия и Африка сегодня, nr. 1, 2001.
2. Дэвид, Роусон, Уроки Руанды: сотрудничество и соперничество международных сил // Азия и Африка сегодня, nr. 12, 2011.
3. Crucereanu, Viorel, Genocidul din Rwanda: povestea unui măcel. https://ro.wikipedia.org/wiki/Genocidul_din_Rwanda. Accesat la 13.04.2016.
4. Каюмов, Станислав, Разоблаченная Африка, 2000 г., https://www.africa.travel.ru/Kayumovka_s_34.htm. Accesat la 13.04.2016.
5. Геноцид в Руанде - в википедия / https://ro.wikipedia.org/wiki/Геноцид_в_Руанде. Accesat la 13.04.2016.
6. Геноцид в Руанде – вся правда / <https://droplak.ru/?p=2820>. Accesat la 13.04.2016.

7. Самые кровопролитные конфликты в Африке // Эхо планеты, nr. 32, 2003.

EVOLUȚIA DILEMEI EMPIRISM ȘI RAȚIONALISM: DE LA J. LOCKE LA I. KANT

Valentin CUȘCĂ, dr., conf. univ.

Summary

The article elucidates a segment of the secular evolution of the rationalism-empiricism dilemma. The segment is related to J. Locke's empirical conception of knowledge with its mechanistic borders and I. Kant's dialectical way of overcoming the contradictions between these two styles of logics by elaborating transcendental logic and the concept of synthetic judgement.

Dilema dintre empirism și raționalism a marcat profund gândirea filosofică în secolele XVII și XVIII. Pe de o parte, T. Bacon, T. Hobbes, J. Locke (preponderent reprezentanți ai școlii empiriste engleze), iar pe de alta – R. Descartes, G. Leibnitz, Spinoza ș.a. Empiriștii susțineau că izvorul cunoașterii (cunoștințe, idei) sunt senzațiile și are caracter senzualist, iar raționaliștii vedeau punctul de pornire în produse raționale (idei), dintre care primele idei fundamentale (timp, spațiu, cauzalitate) considerându-le idei înnăscute. J. Locke este un reprezentant ilustru al empirismului, care, în lucrarea *Eseu asupra intelectului uman*, a elaborat în cele mai mici amănunte o remarcabilă teorie ce ține de structura proceselor cognitive. În acest articol ne vom referi succint la conținutul acestei teorii și la modul cu totul genial al lui I. Kant de a depăși contradicțiile dintre stilul/metodologia raționalistă și cea empiristă.

J. Locke a fundamentat o filozofie a *bunului simț*, adică în corespundere cu cugetul, bazată pe simțurile umane. În aspect științific, el se axează, în primul rând, pe realismul cartezian, care admitea existența lui Dumnezeu, care a dat primul impuls lumii, dar mai apoi nu intervine în arhitectura universului și, în al doilea rând,